

دانشکده اصول الدین

تهران

گروه علوم قرآن و حدیث

پایان نامه کارشناسی ارشد

بررسی شبهه غلو در زیارت جامعه کبیره

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر محمدهادی قندهاری

استاد مشاور:

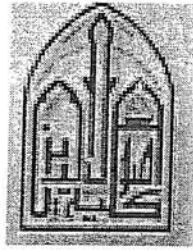
جناب آقای دکتر غلامحسین تاجری نسب

نگارش:

فرشته چهل امیرانی

سال تحصیلی: ۸۸-۸۹

نیمسال: دوم

دانشکده اصول‌الدین

تهران

گروه علوم قرآن و حدیث

پایان نامه کارشناسی ارشد

بررسی شبهه غلو در زیارت جامعه کبیره

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر محمد‌هادی قندهاری

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر غلامحسین تاجری نسب

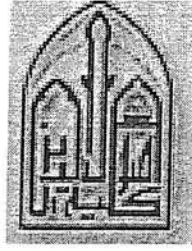
نگارش:

فرشته چهل امیرانی

سال تحصیلی: ۸۸-۸۹

نیمسال: دوم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

كلية اصول الدين

طهران

قسم: علوم القرآن والحديث

رسالة ماجستير

عنوانها

دراسة شبهة الغلو في الزيارة الجامعة الكبيرة

الاستاذ المشرف:

الدكتور محمد هادي قندهاري

الاستاذ المشاور:

الدكتور غلامحسين تاجري نسب

اعداد:

فرشته چهل اميراني

السنة: ١٤٣١

قدردانی

بدینوسیله از راهنمایی‌های بی‌دریغ جناب آقای دکتر قندهاری
و استاد مشاور جناب آقای دکتر تاجری نسب و نیز دوستانی که اینجانب
را در طول دوران تحصیل دوره‌ی کارشناسی ارشد راهنمایی و کمک نمودند،
تشکر و قدردانی می‌کنم.

فهرست

۱۱ کلیات	فصل ۱- کلیات
۱۱ درباره تحقیق	۱-۱-۱-۱
۱۲ طرح مسئله	۱-۲-۱-۱
۱۳ پیشینه موضوع	۱-۳-۱-۱
۱۳ ضرورت	۱-۴-۱-۱
۱۴ هدف	۱-۵-۱-۱
۱۴ فرضیه	۱-۶-۱-۱
۱۴ روش	۱-۷-۱-۱
۱۵ زیارت	فصل ۲- زیارت
۱۵ معنای زیارت	۲-۱-۱-۱
۱۵ معنای لغوی زیارت	۲-۱-۱-۲
۱۶ معنای اصطلاحی زیارت	۲-۱-۲-۱
۱۶ ارکان زیارت	۲-۲-۱
۱۶ نیت	۲-۲-۲-۱
۱۷ مزور	۲-۲-۲-۲
۱۷ زایر	۲-۲-۲-۳
۱۹ اهداف زیارت	۲-۳-۱
۱۹ امام شناسی در زیارت	۲-۳-۲-۱
۲۰ نزاهت در دنیا، شفاعت در آخرت	۲-۳-۲-۲
۲۱ تاثیر زیارت در زندگی و رفع نیازها	۲-۳-۲-۳
۲۲ نقش معرفت در زیارت	۲-۴-۱
۲۲ زیارت، حقیقتی دو سویه	۲-۵-۱
۲۳ زیارت در تاریخ اسلام و تشیع	۲-۶-۱
۲۵ زیارت نزد عالمان اهل سنت	۲-۷-۱
۳۰ مشروعیت زیارت	۲-۸-۱
۳۰ مشروعیت زیارت از دیدگاه ائمه معصومین(ع)	۲-۸-۱-۱
۳۰ مشروعیت زیارت از نظر عقل	۲-۸-۱-۲
۳۱ مشروعیت زیارت از نظر اجماع	۲-۸-۱-۳
۳۲ اهمیت زیارت در اسلام	۲-۹-۱

۳۲	۱۰-۲- آداب زیارت
۳۳	۱-۱۰-۲- آداب مربوط به طهارت ظاهری
۳۳	۲-۱۰-۲- آداب مربوط به احترام عملی
۳۴	۳-۱۰-۲- آداب مربوط به طهارت باطنی
۳۴	۱۱-۲- آثار تربیتی زیارت
۳۴	۱-۱۱-۲- آثار دنیوی زیارت
۳۷	۲-۱۱-۲- آثار اخروی زیارت
۳۸	۱۲-۲- لوازم زیارت
۳۸	۱-۱۲-۲- ولایت
۳۹	۲-۱۲-۲- توسل
۴۰	۳-۱۲-۲- شفاعت
۴۱	۱۳-۲- نمودار جایگاه زیارت در بین معارف
۴۲	۱۴-۲- شبهاتی در باب زیارت
۴۲	۱-۱۴-۲- طرح شبهه
۴۲	۲-۱۴-۲- پاسخ شبهه
۴۲	پاسخ را در چند بخش بیان می‌کنیم:
۴۴	۱۵-۲- دلایل و هابیان در تحریم سفر برای زیارت قبور
۴۵	۱۶-۲- نقد و بررسی کتاب «خرافات وفور در زیارت قبور»
۴۶	۱-۱۶-۲- معرفی
۴۶	۲-۱۶-۲- دیدگاه دکتر مهدی چهل تنی در مورد کتاب «خرافات وفور در زیارات قبور»
۴۶	۱-۲-۱۶-۲- بخش اول
۴۹	۲-۲-۱۶-۲- بخش دوم زیارت در منابع اهل تسنن
۵۳	۳-۱۶-۲- دیدگاه آقای محمدتقی حسینی ورجانی در مورد کتاب «خرافات وفور در زیارات قبور»
۵۸	۱۷-۲- نتیجه گیری
۵۹	فصل ۳- زیارت جامعه
۵۹	۱-۳- انواع زیارتنامه ها
۵۹	۱-۱-۳- انواع زیارتنامه های مأثور
۶۰	۲-۳- محتوای زیارتنامه
۶۲	۳-۳- زیارتهای جامعه و وجه تسمیه آنها
۶۲	۱-۳-۳- زیارت اول
۶۳	۲-۳-۳- زیارت دوم

۶۳	زیارت سوم	۳-۳-۳
۶۳	زیارت چهارم	۴-۳-۳
۶۴	زیارت پنجم	۵-۳-۳
۶۴	زیارت ششم	۶-۳-۳
۶۴	زیارت هفتم	۷-۳-۳
۶۵	زیارت هشتم	۸-۳-۳
۶۵	زیارت نهم	۹-۳-۳
۶۵	زیارت دهم	۱۰-۳-۳
۶۵	زیارت یازدهم	۱۱-۳-۳
۶۶	زیارت دوازدهم	۱۲-۳-۳
۶۶	زیارت سیزدهم	۱۳-۳-۳
۶۶	زیارت چهاردهم	۱۴-۳-۳
۶۶	نسبت این زیارتها با یکدیگر	۴-۳
۶۶	داوری علامه مجلسی درباره این زیارتها	۱-۴-۳
۶۷	محورهای زیارت جامعه	۵-۳
۶۷	سلام ها	۱-۵-۳
۶۷	شهادت ها	۲-۵-۳
۶۷	شهادت ثالثه	۳-۵-۳
۶۷	عرضه اعتقادات بر معصوم	۴-۵-۳
۶۷	دعا و توسل	۵-۵-۳
۶۸	زیارت جامعه در گفتار دانشمندان	۶-۳
۷۱	اثبات این زیارت	۱-۶-۳
۷۱	دفع توهم	۲-۶-۳
۷۱	استدلال یا استشهاد دانشمندان به زیارت جامعه	۳-۶-۳
۷۵	اهمیت زیارت جامعه کبیره	۷-۳
۷۵	زیارت جامعه کبیره در کتب اولیه و اصلی روایی شیعه	۱-۷-۳
۷۶	من لایحضره الفقیه	۱-۱-۷-۳
۷۶	تهذیب الاحکام	۲-۱-۷-۳
۷۷	زیارت جامعه کبیره در بحارالانوار	۲-۷-۳
۷۷	زیارت جامعه کبیره در مفاتیح الجنان	۳-۷-۳
۷۸	زیارت جامعه کبیره، مورد تأیید و سفارش امام زمان (عج) و امام رضا (ع)	۴-۷-۳
۷۹	شرحهای متعدد بر زیارت جامعه کبیره	۵-۷-۳

- ۳-۷-۶- امام خمینی (ره) و صفای زیارت جامعه کبیره ۸۰
- ۳-۸-۸- بی نیازی زیارت جامعه از سند ۸۰
- ۳-۸-۱- صحت سند زیارت جامعه ۸۱
- ۳-۹-۹- نتیجه گیری ۸۸
- فصل ۴- غلو ۹۰
- ۴-۱-۱- معنای لغوی و اصطلاحی غلو ۹۰
- ۴-۲-۲- ملاک و حد و میزان در غلو و نشانه‌های آن ۹۰
- ۴-۳-۳- پیشینه‌ی مکتب غلو ۹۱
- ۴-۴-۴- مبارزه اسلام با غلو و موضع اهل بیت (ع) در برابر آن ۹۲
- ۴-۴-۱- علت این غلو چیست؟ ۹۶
- ۴-۵-۵- دانشمندان شیعه و مخالفت آشکار با پدیده غلو و غلوکنندگان ۹۶
- ۴-۵-۱- غلو از دیدگاه علامه مجلسی ۹۷
- ۴-۶-۶- مخالفت متکلمان امامیه با غلو و غالیان ۱۰۰
- ۴-۷-۷- نه غلو و نه تقصیر ۱۰۱
- ۴-۸-۸- آیا اعتقاد به کمالات حجج الهی غلو است؟ ۱۰۳
- ۴-۹-۹- شبهه غلو در مورد علم غیب امامان ۱۰۳
- ۴-۹-۱- طرح شبهه ۱۰۴
- ۴-۹-۲- پاسخ شبهه ۱۰۴
- ۴-۱۰-۱۰- ارائه مدارکی برای اثبات علم غیب امام علی ۱۰۶
- ۴-۱۱-۱۱- شبهات غلو در مذهب اهل سنت ۱۱۰
- ۴-۱۱-۱- طرح شبهه ۱۱۰
- ۴-۱۱-۲- پاسخ شبهه ۱۱۱
- ۴-۱۲-۱۲- نمونه هایی از غلو در مذهب اهل سنت ۱۱۲
- ۴-۱۳-۱۳- نتیجه گیری ۱۱۶
- فصل ۵- زیارت جامعه و غلو ۱۱۷
- ۵-۱-۱- فراهایی از زیارت جامعه کبیره که بوی غلو می دهد ۱۱۷
- ۵-۱-۱- عبارت «ایاب الخلق...» ۱۱۷
- ۵-۱-۲- عبارت «مومن بایابکم...» ۱۲۰
- ۵-۱-۳- عبارت «مفوض فی ذلک...» ۱۲۳
- ۵-۱-۴- عبارت «خلفکم الله...» و «بکم فتح الله و...» ۱۲۵

- ۱۲۸..... عبارت « إنَّ بَیْنَ... » ۵-۱-۵
- ۱۳۰..... شبهه دکتر سروش در نفی زیارت جامعه کبیره ۲-۵
- ۱۳۰..... پاسخ شبهه ۱-۲-۵
- ۱۳۰..... جعلی دانستن زیارت جامعه کبیره، ادعایی بدون دلیل ۱-۱-۲-۵
- ۱۳۱..... زیارت جامعه کبیره، مرامنامه شیعیان اثنی عشری ۲-۱-۲-۵
- ۱۳۲..... نقدی بر دیدگاههای آقای دکتر کدیور..... ۳-۵
- ۱۳۲..... نقد بخش نخست سخنرانی آقای دکتر کدیور..... ۱-۳-۵
- ۱۳۲..... جایگاه زیارت جامعه ی کبیره در نگاه علمای شیعه..... ۱-۱-۳-۵
- ۱۳۴..... نقد بخش دوم سخنرانی آقای دکتر کدیور..... ۲-۳-۵
- ۱۳۴..... تحقیق سندی درباره زیارت جامعه ی کبیره..... ۱-۲-۳-۵
- ۱۳۶..... ارزیابی علمی «تحقیق سندی» آقای دکتر کدیور..... ۳-۳-۵
- ۱۳۸..... طبقه چهارم: مشایخ شیخ صدوق..... ۱-۳-۳-۵
- ۱۳۹..... طبقه سوم: محمد بن عبدالله کوفی و ابوالحسین اسدی..... ۲-۳-۳-۵
- ۱۴۴..... طبقه دوم: محمد بن اسماعیل البرمکی..... ۳-۳-۳-۵
- ۱۴۶..... طبقه اول: موسی بن عمران (عبدالله) النخعی..... ۴-۳-۳-۵
- ۴-۳-۵ - چکیده ی ارزیابی و نقد سخن آقای دکتر کدیور درباره ی «جایگاه زیارت جامعه ی کبیره در نظر علمای شیعه» و «تحقیق سندی» درباره ی آن زیارت..... ۱۴۸
- ۱۴۸..... نتیجه گیری..... ۴-۵
- ۱۵۰..... فهرست منابع عربی.....
- ۱۵۸..... فهرست منابع فارسی.....

چکیده

این رساله به بررسی شبهه غلو در زیارت جامعه کبیره می‌پردازد. زیارت جامعه کبیره از جمله ذخایر بی‌بدیل روایی است که از اهل بیت عصمت و طهارت (ع) به دست ما رسیده است که لبریز از معارف ناب می‌باشد. این بخش از معارف که نسبتاً مورد غفلت قرار می‌گیرد، محتوای بسیار عمیق و دقیق فردی و اجتماعی، معرفتی و اخلاقی را در خود جای داده است. زیارت جامعه کبیره قطعاً از مهم‌ترین قله‌های معارف است که در بخش امام‌شناسی بی‌نظیر است.

در گام نخست مفهوم زیارت بررسی می‌شود. سپس معنای زیارت، مشروعیت آن و آداب و ارکان و لوازم آن ذکر شده و در ادامه به شبهاتی پیرامون زیارت در نزد وهابیان پاسخ داده می‌شود. در مرحله بعدی خود زیارت جامعه به طور مفصل بررسی شده که شامل انواع زیارت‌های جامعه، محورهای زیارت جامعه، زیارت جامعه در گفتار دانشمندان، اهمیت زیارت جامعه و صحت سند آن می‌باشد.

بحث بعدی در مورد غلو است، که معنای غلو، ملاک حد و میزان غلو و نشانه‌های آن، پیشینه‌ی مکتب غلو، مخالفت متکلمان امامیه با پدیده‌ی غلو و در پایان به این شبهه که آیا اعتقاد به کمالات حجج الهی غلو است یا خیر پاسخ داده شده است.

فصل پایانی با عنوان زیارت جامعه و غلو است که فرازهایی از این زیارت که در نظر برخی افراد بوی غلو می‌دهد و در تعارض با آیات قرآن است پاسخ داده شده و ثابت شده که نه تنها هیچ‌گونه غلوی در عبارات زیارت جامعه دیده نمی‌شود، بلکه در سازگاری کامل با قرآن کریم است. و در پایان به برخی شبهات افرادی نظیر آقای سروش و کدیور که این زیارت را ساختگی و جعلی و مرامنامه‌ی شیعیان غالی پنداشته‌اند، به صورت مستند پاسخ داده شده است.

کلیدواژه

زیارت، زیارت جامعه کبیره، غلو

فصل ۱- کلیات

۱-۱- درباره تحقیق

زیارت دیداری مشتاقانه و احترام‌آمیز است، زیارت یک انگیزه فطری در بشر دارد و انسان به طور فطری پیشوایان دینی و رجال خدمتگزار سیاسی و اجتماعی را در حال حیات بزرگ می‌شمارد و به صورت‌های مختلف به آنها ادای احترام می‌کند. به همین منوال، پس از رحلت نیز به تعظیم، تکریم مدفن و آثار به جای مانده از آنها می‌پردازد و برای ادای احترام و بیان محبت خود، به زیارتشان می‌رود. بدین ترتیب، آدابی خاص همراه با خواندن ادعیه بر مرقد بزرگان دینی یا ملی میان تمام ملل و پیروان مذاهب به اشکال گوناگون رایج شده و این نشان می‌دهد که زیارت و تکریم انسان‌های برجسته و صاحب کمال، حتی بعد از مرگشان، همچون پرستش و عبادت، ریشه در فطرت بشر دارد. البته در این بحث، زیارت به معنای عامش مورد نظر است که زیارت غیرمسلمین و غیرادیان را نیز دربرمی‌گیرد و صرف نظر از بعد روحانی و معنوی آن، شامل مراسم و احترامی می‌شود که هر ملتی به پیشوا و رهبر خود ادا می‌کند. به عبارت دقیق‌تر تعظیم و بزرگداشت بزرگان در گذشته همگانی و فطری است و به انگیزه‌های درونی انجام می‌گیرد و مخصوص قوم و ملت خاصی نیست.

در حقیقت زیارت قبور بزرگان به بزرگداشت دین و علم و صلاح برمی‌گردد، یعنی مفاهیم والای انسانی که در نزد همه آدمیان - از هر نژاد و دینی که باشند - محترم و مقدس است و ریشه در سرشت انسان دارد و همین علاقه و انگیزه فطری، باعث ساختن معابد و زیارتگاه‌ها در دنیا شده است،^۱ و حرکت

^۱ - شرق دیدار، ۱۸۷.

گروهی زایران به این مکان‌های مقدس و باشکوه برای ستایش آفریدگار و احترام گذاردن به اولیای خدا و انسان‌های کامل و پاک، انگیزه‌ی طبیعی و درونی دارد. اعتقاد به خداوند و پذیرش پیشوایان دینی به عنوان بزرگ‌ترین مصلحین بشری، و احترام به آنها و انجام رسوم و آیین‌های مذهبی، همچون زیارت، اموری فطری است که قبل از هر تبلیغ و تعلیمی، دست خلقت در نهاد آدمیزاد نهاده است. و چون انسان طبعاً طالب و خواستار آنها بوده و گروهی سودجو هم از این میل طبیعی به نفع شخصی بهره گرفته و از اماکن مقدس، برای حکومت و قدرت خود استفاده‌های تبلیغاتی می‌کنند. به هر حال، صحنه گسترده زیارت، تمام سرزمین‌ها، ملت‌ها و اقوام گوناگون را در بر گرفته و پیروان هر مذهبی با اجرای آداب و سنن خاص، به پیشوایان خود ادای احترام می‌نمایند.

۱-۲- طرح مسئله

زیارت اولیای الهی در بنیان‌های اعتقادی و زیرساخت‌های فرهنگی تفکر و اندیشه بشر، جایگاهی بس عالی و والا داشته و نیز در تقویت ارکان ایمانی و تحکیم پایه‌های معرفتی انسان، نقشی شایسته و موثر دارد.

زیارت از برترین موهبت‌های الهی است که موجب ارتباط و وابستگی وجودی به اهل بیت می‌شود که خود منشأ خیرات و برکات و نزول فیض و اجر و ثواب است.

یکی از بهترین زیارت‌ها، که با عبارات بلندش به وجود ائمه اطهار نظر دارد، و زمینه معرفت بیشتر و کامل‌تر آنان را فراهم می‌سازد، زیارت جامعه کبیره است که سراسر مملو از ذکر کمالات و فضایل اهل بیت عصمت و طهارت می‌باشد. این زیارت منشور بلند امامت و ولایت بوده که از منبع فیض قدسی امام هادی و در قالب عبارات نورانی و زیبا متجلی شده است.

در این رساله سعی بر این شده که شبهه غلو در زیارت جامعه کبیره بررسی و پاسخ داده شود تا نشان دهیم زیارت جامعه کبیره از لحاظ بلاغت و فصاحت، کم‌نظیر و به لحاظ معنا در اوجی عظیم قرار دارد و زیارتی محکم و متین است که هیچ گونه شبهه‌ای در آن به چشم نمی‌خورد.

در این رساله شبهات برخی از روشنفکران نظیر آقای کدیور و سروش بررسی شده، مبنی بر اینکه این زیارت شریفه بی‌اساس و حاصل گزافه‌گویی و غلو شیعه است و ثابت شده که این زیارت به سند معتبر از معصوم رسیده و مضامین آن با آیات قرآن تعارض ندارد. فلذا از بدو صدورش تا کنون مورد اهتمام ویژه اکبر علمای شیعه، و کانون توجه دوستداران و شیعیان اهل بیت قرار گرفته است.

با این همه اخیراً دکتر سروش و کدیور زیارت جامعه کبیره را ساختگی و مرامنامه شیعیان غالی دانسته است و از آنجایی که ممکن است این شبهه موجب تشویش اذهان جوانان و دانشجویان عزیز شود و یا ممکن است کسانی را که از مصادر و منابع اصیل و معتبر این زیارت اطلاع چندانی ندارند به شک و

تردید بیندازند، لازم است که با دلایل و شواهد روشن‌گر و به شیوه قرآن کریم که فرمود: «ادع الی سبیل ربک بالحکمة و الموعظة الحسنة و جادلهم بالتی هی احسن»^۱ پاسخ این شبهه داده شود و مستند بودن آن مبرهن گردد.

۱-۳- پیشینه موضوع

مولفان بسیاری در خصوص زیارت جامعه کبیره، مختصر یا مشروح قلم زده‌اند، و شرح علمایی چون ادب فنای مقربان از آیت‌الله جوادی آملی، «الانوار اللامعة فی شرح الزیارة الجامعة اثر عبدالله شبر، و غیره موجود است.

در کنار این عزیزان، برخی از علما گرچه به صورت خاص دست به تألیف زده‌اند، ولی به شرح و بسط بسیاری از موضوعات و کلید واژه‌های آن پرداخته‌اند و امروزه هم در قالب مقاله و پایان‌نامه‌های دانشجویی و غیره ارائه شده است.

اما در این رساله، علاوه بر بررسی دقیق زیارت جامعه کبیره از نظر سند و متن به برخی شبهات این زیارت نظیر شبهه غلو و پاسخ به آن و همچنین به عباراتی از این زیارت که بوی غلو می‌دهد و با برخی از آیات قرآن در تعارض است پاسخ داده شود که این زیارت کاملاً با آیات قرآن تطبیق دارد و هیچ‌گونه غلو و شبهه‌ای در آن به چشم نمی‌خورد.

۱-۴- ضرورت

یکی از عواملی که ضرورت پرداختن به این موضوع را فراهم کرد، وجود شبهاتی از جانب برخی افراد روشنفکری است که باعث تشویش اذهان عمومی شده است که اگر این شبهات پاسخ داده نشود این زیارت شریفه زیر سوال می‌رود و کسی آن را نمی‌پذیرد، و از آنجا که بیشتر تالیفات در مورد زیارت جامعه کبیره شروح متعدد آن است، ممکن است پاسخگوی این شبهات به صورت خاص نباشند لذا این رساله ممکن است بتواند جلوی این شبهات را بگیرد و ثابت کند زیارت جامعه کبیره کاملاً منطبق با آیات قرآن است.

۱-۵- هدف

هدف در این رساله، در وهله‌ی اول بررسی زیارت، ارکان و لوازم آن و همچنین آداب زیارت و مباحث مربوط به آن است. سپس در گام بعدی پژوهشی در زیارت جامعه کبیره و اهمیت و جایگاه زیارت جامعه کبیره و صحت سند آن است. یکی دیگر از اهداف این رساله پژوهشی پیرامون غلو و شبهه غلو است و یکی از اهداف مهم و کلیدی دیگر فرازهایی از زیارت جامعه کبیره است که بوی غلو می‌دهد تا با بررسی این زیارت مشخص شود که هیچ‌گونه تعارضی میان عبارات زیارت جامعه کبیره و قرآن وجود ندارد. و همچنین به شبهات افرادی که به زیارت جامعه کبیره شبهه وارد کرده‌اند پاسخ داده شود.

۱-۶- فرضیه

- ۱- زیارت جامعه کبیره سندی معتبر دارد.
- ۲- قرآن اثبات می‌کند که این زیارت با آیات قرآن تعارضی ندارد.
- ۳- این زیارت موافق عقیده عموم شیعیان و مومنان است و نشانه غلو و گزاف پنداری نیست.

۱-۷- روش

در این تحقیق ابتدا به منابع عمومی همچون کتب لغت مثل تاج العروس، قاموس المحيط و لسان العرب مراجعه شده است و از کتب تفسیری قرآن مانند المیزان استفاده شده سپس به منابع اختصاصی پرداخته- ایم که شامل شروح زیارت جامعه کبیره مثل «انوار الساطعة فی شرح زیارة الجامعة»، «انوار الالامعة فی شرح زیارة الجامعة» است.

و از منابع حدیثی مانند کتاب کافی، بحارالانوار، عیون اخبارالرضا، من لایحضره الفقیه و غیره استفاده شده است.

در تدوین این پژوهش از روش کتابخانه‌ای، گردآوری و جمع بندی و استنتاج مطالب از میان فیش‌های موجود، بهره گرفته شده است.